

Humanum

Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne

Nr 9(2)/2012

ISSN 1898-8431

[s. 155-166]

Alena Karasová

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava

Alternatívy sociálnej inklúzie marginalizovaných rómskych komunití do majoritnej spoločnosti

Alternatives social inclusion of marginalized Roma communities into mainstream society

Keywords: *Social exclusion. Roma marginalization groups. Social disparity. Social inclusion. Inclusive intendment*

Summary

Through this contribution we focus on the social inclusion of marginalised Romany communities into the society mainstream. With their lifestyle, Romany population is differentiated, in a way, from the life of the majority society. Mutual social consequences are concluded for both sides from this diversity that has always been and is the target of many policies, though none of them has succeeded in solving the Romany issue. From this viewpoint it is inevitable to gradually find answers to so far unasked questions because the tendency of this diversity is only progressive and tension between the majority and minority societies is growing stronger. The author of this article tries to bring closer policies' strategic intentions and shows the inevitability to introduce a complex and multi-dimensional approach focused on gradual inclusion of Romany marginalised communities into the majority society, which is a very lengthy and demanding process.

Úvod

Aj napriek skutočnosti, že dnes žijeme v modernej dobe s narastajúcou životnou úrovňou, dennodenne sme konfrontovaní so stále pretrvávajúcou sociálnou nerovnosťou, chudobou, hladom či negramotnosťou. V danej súvislosti narážame na rómsku populáciu, ktorá v súčasnosti tvorí najpočetnejšiu minoritu medzi etnickými útvarmi v Európe. Prítomnosť rómskeho etnika a jeho diferentný hodnotový systém od majoritnej spoločnosti otvára mnohé otázky, ktoré sa čoraz intenzívnejšie dovolávajú mnohých odpovedí. Cieľom mnohých politík je zmierniť dopady jednotlivých rozdielov medzi minoritou a majoritou a vyvinúť snahu o integráciu rómskej menšiny do majoritnej spoločnosti.

Prvým predpokladom riešenia sociálnej exkludovanosti a s tým spojenej chudoby je determinované politickou akceptáciou týchto fenoménov ako prioritných problémov spoločnosti. Mainstreaming chudoby a sociálneho vylúčenia je významným impulzom pre skvalitnenie spolupráce prebiehajúcej na **horizontálnej úrovni** (medzi rezortnými ministerstvami), na **vertikálnej úrovni** (medzi jednotlivými úsekmi štátnej správy a samosprávy) a v neposlednom rade na **úrovni medzi-sektorovej**, čo predstavuje spoluprácu medzi vládnymi inštitúciami, mimovládnymi organizáciami a súkromným sektorom. Integrovanie politík sociálnej inklúzie si žiada posilnenie zodpovednosti a motivácie jednotlivých aktérov participovať na riešení prítomných problémov. S danou situáciou súvisí aj potreba posilňovania kompetencií samosprávnych krajov (obcí a miest), ktoré sú k otázkam sociálnej exklúzie a chudoby najbližšie (Stratégia vo vzťahu k marginalizovaným skupinám...).

V spojitosti s predošlým však musíme podotknúť, že kľúčovým predpokladom rozvoja účinných opatrení na pomoc marginalizovaným skupinám je skutočnosť, aby sa daná skupina obyvateľstva s jestvujúcimi opatreniami stotožnila.

Vymedzenie základných pojmov

V súvislosti získania ucelenejšieho nadhľadu a rozvinutia danej problematiky považujeme za dôležité vymedziť pojmy súvisiace s predkladanou témou.

Marginalizácia predstavuje skutočný stav sociálnej, ekonomickej, zdravotnej, politickej a inej degradácie jednotlivca, skupiny alebo iného zoskupenia ľudí, z územného hľadiska obce, mesta, regiónu a pod. [Loran, 2007].

Sociálna exklúzia je chápaná ako sústavný proces marginalizácie, izolácie a oslabovania sociálnych väzieb, ktorý je zjavný na úrovni jednotlivca ako aj na úrovni spoločenských skupín. Je to proces, v ktorom sú jednotlivci vytláčani na okraj spoločnosti a v dôsledku nedostatočných, alebo takmer žiadnych možností sa nemôžu plne

v spoločnosti realizovať. Príčiny, ktoré bránia týmto jedincom sa realizovať je buď absentovanie individuálnych elementárnych kompetencií, alebo ich diskriminácia. Danými konzekvenciami sú marginalizovaní jedinci izolovaní od zamestnania, príjmu a príležitosti vzdelávania (Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011). Vašečka [In Mušinka, Benč, 2011] v kontexte dodáva, že sociálnu exkludovanosťou sú najviac ohrození ľudia, ktorí sú nezamestnaní, chudobní, imigranti, etnicky a kultúrne odlišní, starí ľudia, postihnutí a pod.

Sociálnu exklúziu je možné sledovať v štyroch elementárnych úrovniach, pričom platí, že sú vzájomne prepojené a navzájom sa determinujú. Tieto úrovne sú nasledovné:

Socio-ekonomická úroveň – nedostatok finančných prostriedkov, nezamestnanosť, marginalizácia v dôsledku dlhodobej nezamestnanosti, explicitné obmedzenie sociálnej pomoci, vylúčenie zo sociálneho zabezpečenia, neschopnosť saturovať potreby, nízka úroveň bývania a pod.

Politická úroveň – predstavuje nízku vzdelanostnú úroveň, teda vylúčenie z politického a občianskeho života, odmietavý prístup zo strany majority, prístup k službám a pod.

Kultúrna úroveň – nedostatočný prístup ku vzdelaniu, alebo nízka kvalita vzdelania, nedostatočný prístup ku kultúre, diferencie v etickej, hodnotovej a konatívnej rovine.

Úroveň zdravotnej starostlivosti – nízka úroveň bývania, zdravotnej starostlivosti, absentovanie zdravotnej osvedy tiež personálnej zodpovednosti a pod.

Jestvujú aj iné formy vylúčenia, ktoré sa v prípade Rómov, rómskych komúní a marginalizovaných rómskych komúní vyskytujú v menej evidentnej podobe:

Politické vylúčenie – odoprenie občianskych, politických elementárnych ľudských práv.

Vylúčenie z mobility – je vylúčenie vo fyzickom priestore a v hierarchii sociálnej pozície.

Sociálne vylúčenie – v užšom zmysle je chápané ako zabránenie dosiahnutiu určitého sociálneho statusu.

Vylúčenie z bezpečnosti znamená vystavenie väčším bezpečnostným rizikám (Stratégia vo vzťahu k marginalizovaným skupinám...).

Segregácia – spôsob rasovej diskriminácie, diskriminačná prax oddeľovať príslušníkov iných rás [Loran, 2007].

Sociálna inklúzia je opakomsociálnej exklúzie, teda predstavuje proces začleňovania exkludovaných komúní do spoločnosti s cieľom ich aktívneho zapájania do sociálneho, ekonomického a kultúrneho života. Vyžaduje si komplexný, viacdimenzionálny a najmä zjednotený prístup v rôznych oblastiach politik (Stratégia vo vzťahu k marginalizovaným skupinám...).

V danej súvislosti môžeme teda zhrnúť, že príčinami sociálnej exklúzie je prítomnosť nepriaznivých ukazovateľov ako nezamestnanosť, nízka vzdelanostná úroveň, chudoba, pričom sa tieto faktory vzájomne podmieňujú. Pokiaľ sa jedná o sociálne vylúčenie rómskej minority ide navyše o etnicitu, ktorá často krátko podnecuje k vylúčeniu.

Stratégia komplexného prístupu k rómskym marginalizovaným skupinám

Extrémna chudoba a s ňou súvisiaci celý rad ďalších problémov, ktoré sú prítomné v marginalizovaných rómskych komunitách a ktoré majú po roku 1989 progresívny charakter, poukazuje na nutnosť zmeny prístupu verejných politik k danému problému.

Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020 (2011) uvádza, že integrácia spolu s nediskrimináciou je elementárnym krokom smerovania k rómskej populácii na všetkých úrovniach. Nediskriminácia sa považuje za základný stavebný kameň a významnú zložku tvorby politik zameraných na inklúziu Rómov. Stratégia prístupu k marginalizovaným rómskym komunitám determinuje úspešnosť verejných politik v oblasti integrácie rómskych komunit prijatím princípov, podľa ktorých sa tvorcovia politik musia riadiť. Základné strategické princípy sú **destigmatizácia**, **desegregácia**, **degetoizácia**.

Stratégia prístupu k danej cieľovej skupine musí akceptovať spomínané princípy a v prípade neschopnosti plnenia jedného z týchto princípov, je naliehavé posilniť plnenie ďalších princípov, ktoré si budeme v texte postupne uvádzať.

Princíp destigmatizácie: Stigmatizácia je priebeh sociálneho označovania, čo znamená, že osoba alebo skupina dostane od spoločnosti „označenie“, ktorému sa pripisuje znak pochádzajúci zo stereotypu a nie zo znalostí o reálnom správaní jedinca či skupiny. Sociálna stigmatizácia je označenie z aspektu skupinovej príslušnosti. Stigmatizácia sa v prevažnej miere dotýka rómskej populácie. Práve rómske komunity sú vystavené segregácii v najrôznejších podobách, z čoho vyplýva ďalšia konzekvencia – stávajú sa marginalizovanými. Destigmatizovať členov stigmatizovaných skupín značí dosiahnuť v dominujúcej skupine, aby pristupovala ku každému členovi stigmatizovanej skupiny individuálne a posudzovala ho na základe jeho skutočného správania. Destigmatizácia by mala prebiehať nielen v podobe inštitucionálnej, ale aj v rovine bezprostredných sociálnych vzťahov. Z daného aspektu sa domnievame, že nástrojom by mal byť napríklad nestigmatizujúci neutrálny prístup úradníkov a výchova k tolerancii celej spoločnosti. Snahu treba však vyvinúť aj zo strany stigmatizovaných skupín, napríklad zbaviť sa obranného správania voči členom majoritnej spoločnosti, ktoré táto spoločnosť vníma ako cudzie.

Princíp desegregácie: Segregácia predstavuje sústreďovanie jednotlivcov s podobnými sociálnymi znakmi v určitom sociálnom priestore. Segregácia značí zjavnú sociálnu izolá-

ciu jednej skupiny od druhej. Rozlišujeme segregáciu dobrovoľnú, ktorá sa vyznačuje obranným charakterom a násilnú segregáciu zo strany majority, ktorá má charakter sociálneho vylúčenia a getoizácie. Etnická a rasová segregácia prebiehajúca v rôznych úrovniach spoločenského života vedie k nerovnostiam v oblasti vzdelávania, bývania či dostupnosti k službám a pod. Cieľom desegregácie je odstránenie štrukturálnej a inštitucionálnej diskriminácie.

Princíp degetoizácie: Priebeh degetoizácie má svoje štrukturálne dôvody, na ktoré nemá jediniec primárny vplyv. V dôsledku marginalizácie, stigmatizácie a segregácie hľadá defektná skupina miesto, kde bude akceptovaná bez predsudkov, stigmatizácie a ohrozenia. Degetoizácia znamená prerušenie gradácie sociálneho vylúčenia a prinavrátania sa k počiatočnému bodu, kde sa postupne ruší stigmatizácia skupiny, podporuje sa individuálny prístup k členom danej skupiny bez predsudkov. Tento princíp má svoje nezastupiteľné miesto pri inklúzii marginalizovaných rómskych komúnit [Základné princípy Stratégie rómskej inklúzie, 2011].

Úspešnosť politiky inklúzie a integrácie predpokladá zároveň súbežné rešpektovanie **princípov implementácie**, ktoré sa vzájomne determinujú a sú to:

Princíp solidarity: obsahuje progresívnu mieru verejných intervencií vo vzťahu k marginalizovaným rómskym komunitám. Solidaritu je dôležité rozvíjať nielen z dôvodu právno-politického či etického, ale aj pragmatického. Nemala by byť podmienená zásluhovosťou, čo môže byť tiež nástrojom, ak súbežne s jej aplikáciou dochádza ku destigmatizácii, desegregácii a degetoizácii. Tento princíp je založený na splnení určitých kritérií pre poskytovanie pomoci. Nerešpektovanie daného princípu vo vzťahu k jedincom, ktorí neakceptujú pravidlá, oslabuje sociálnu solidaritu zo strany ako majority, tak aj rómskych komúnit a degraduje motiváciu sociálne vylúčených zmeniť svoje postavenie [Inklusion of Roma, 2011], [Vávrová In Mušínska, Benč 2011].

Princíp zákonnosti: vychádza z rešpektovania Ústavy SR, medzinárodných zmlúv a dokumentov, práva Európskych spoločenstiev, Európskej únie a právnych predpisov SR s róznošťou na zaručovanie, dodržiavanie a ochranu ľudských práv a základných slobód. Striktné trvanie na zákonných postupoch musí byť obojstranné, teda zo strany orgánov verejnej správy, ale aj od občanov.

Princíp partnerstva: úzko súvisí s princípom subsidiarity. Zakladá si na potrebe spolupráce zainteresovaných subjektov v rovine horizontálnej (obce a regióny) a v rovine vertikálnej (ministerstvá, regióny, obce). Súčasťou partnerstva musí byť aj cieľová skupina, v našom prípade Rómovia alebo rómske komunity, ktoré by mali byť bez ohľadu na mieru marginalizácie, súčasťou rozhodovacích procesov [Pollák, 2003].

Princíp komplexnosti: úspešnosť strategického prístupu si vyžaduje komplexný a integrovaný prístup, t. z., že princíp je založený na sústreďovaní prostriedkov a úsilia

tak, aby bola zabezpečená komplexnosť adekvátnej sociálnej intervencie vo všetkých prioritných oblastiach sociálnej inklúzie marginalizovaných rómskych komunit [Vávrová, In Mušínska, Benč 2011].

Princíp koncepcnosti, systémového prístupu a trvalej udržateľnosti: znamená koncepcne a systémovo pristupovať pri identifikácii sociálnych situácií, pri hľadaní účinných spôsoboch ich riešenia a realizácie. Nevyhnutnou súčasťou úspešnosti riešení je aj plánovanie a vyhodnocovanie politík. Ak sa preukáže úspešnosť politík, dôležité je zabezpečiť ich kontinuitu. Predpokladom úspechu je trvalá udržateľnosť osvedčených postupov.

Princíp rešpektovania regionálnych a subetnických charakteristík: daný princíp rešpektuje regionálne rozdiely pri zavádzaní inkluzívnych politík. Pri tvorbe politík je vhodné rešpektovať aj vnútorné subetnické členenie, napr. programy, ktoré sú vhodné pre tzv. usadlých Rómov, nemusia byť účinné pre tzv. olašských Rómov.

Princíp rodovej rovnosti: v tejto súvislosti v záujme minimalizovania či predchádzania vzniku nových rodových nerovností, musia politiky dodržiavať uplatňovanie rodového aspektu vzhľadom na fakt, že nijaká politika, rozhodnutie či opatrenie nie je rodovo neutrálne. Preto je nutné plánovať a vyhodnocovať opatrenia, strategické ciele a ich implementáciu z pohľadu dopadu na situáciu rómskych žien, rodové pomery a elimináciu nežiaducich rodových stereotypov, ktoré bránia rómskym ženám v uplatnení a vedú k viacnásobnej diskriminácii. Preto pred akceptáciou opatrení legislatívneho a strategického zámeru sa vykoná rodová analýza dopadov.

Princíp zodpovednosti a predvídateľnosti: princíp posilňujúci ľudský, kultúrny a spoločenský kapitál v sociálne vylúčených rómskych komunitách. Politiky zamerané na inklúziu by v tomto princípe mali zvyšovať schopnosti cieľovej skupiny marginalizovaných rómskych komunit a v stále väčšej miere participovať na príprave a realizácii stratégie [Inklusion of Roma, 2011], [Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011].

Alternatívy sociálnej inklúzie Rómov do majoritnej spoločnosti

Formovanie názorov a postojov k rómskemu etniku nie je podmienené len personálnou skúsenosťou o ich živote či kultúre. Významnú zložku pri vytváraní obrazu o danej cieľovej skupine zohrávajú médiá a verejní činitelia, ktorí majú prominentný vplyv na vývoj verejnej mienky. Názor verejnosti na rómsku populáciu nie je vo všeobecnosti lichotivý. Verejnosť ju predovšetkým vníma ako spoločensky neprispôsobivú skupinu občanov, ktorá predstavuje pre sociálny systém žiaľ len záťaž. Poznatky z oblasti vnímania rómskej menšiny poukazujú na etnicky deformovanú verejnú diskusiu ako príčinu vzniku konfliktov medzi majoritou a rómskou minoritou.

V tejto súvislosti je nutné deetnizovať verejný priestor a tak poskytnúť neutrálnu pôdu na vznik diskusie bez predsudkov a etnických stereotypov.

Ďalším významným krokom, ktorý prispieva k integrácii Rómov je vzdelávanie verejnosti s cieľom premeny jej postojov k rómskemu etniku. V tomto kontexte sa zdôrazňuje vzdelávanie členov majority, ktoré by viedlo k väčšej tolerancii a hlbšiemu pochopeniu problematiky prostredníctvom verejnoprávnych, ale aj súkromných médií.

V záujme zabezpečenia ekonomickej a sociálnej inklúzie Rómov, ktorá si žiadazmenu postojov majority ale aj rómskej menšiny, vláda SR presadzuje Iniciatívu integrácie Rómov prostredníctvom komunikácie s Rómami a väčšinovou spoločnosťou. Cieľom danej Iniciatívy je odstraňovanie stigmatizácie rómskeho obyvateľstva jeho cieľnou integráciou do spoločnosti. Vláda SR v záujme integrácie rómskej menšiny presadzuje dlhodobý a komplexný prístup s využitím rozmanitých metód. Opakované a rôznorodé pôsobenie na jednotlivé skupiny spoločnosti je pre dosiahnutie zmeny v ich postojov veľmi nevyhnutné. Piliere iniciatívy sú založené na princípe solidarity, ktorý je obojstranne pre obyvateľstvo výhodný, keďže integrácia prináša zisky v ekonomickej a sociálnej rovine a podporujú efektívnosť verejných politík v procese inklúzie. Úspech iniciatívy je pre inklúziu rómskej menšiny kľúčový. Iniciatíva sa opiera o tri piliere:

- komunikáciu zameranú na odmýtizovanie Rómov a osvetu,
- podporu inkluzívnych prístupov, vzdelávanie a expertízu,
- spoločnú pro-integračnú platformu [Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011].

Komunikácia zacielená na odmýtizovanie Rómov a osvetu - Cieľom je odstrániť existujúce mýty vo verejnej mienke voči Rómom a to hlavne:

- komunikačnými aktivitami zameranými na eliminovanie či odstránenie predsudkov, stereotypov voči rómskej populácii, ktoré by mali byť rovnako prezentované organizáciami a orgánmi, ktoré sú kompetentné v danej veci konať.
- Významné je zmierňovať predsudky a stereotypy majority populácie prostredníctvom multikultúrneho vzdelávania a osvetu spolu s aktívnou účasťou masovokomunikačných prostriedkov.
- Aktívnou a efektívnou komunikáciou integrovať Rómov do väčšinovej spoločnosti a opakovane vytvárať pocit ich spolupatričnosti.
- Modelovať komunikačné možnosti na efektívnu výmenu informácií, iniciovať príležitosti vzájomného kontaktu a tiež aktívnej spolupráce rómskej menšiny a väčšinovej spoločnosti.
- Vytvárať komunikačné príležitosti a iniciovať príležitosti vzájomného kontaktu a aktívnej spolupráce v rámci rómskej menšiny s cieľom odbúravať vnútroetnické

stereotypy a predsudky a zároveň budovať rómsku elitu, ktorá by obraňovala členov menej exkludovaných komunit (Inicijativa za integrácie IFI, 2012).

Podpora inkluzívnych prístupov, vzdelávania a expertízy – Zámerom je podporovať inkluzívne postoje v profesijných a odborných komunitách, ktoré prispievajú k sociálnej integrácii Rómov. Dôraz sa kladie na vzdelávanie a podporu inkluzívneho správania voči rómskej populácii v oblastiach:

- socializácie, výchovy a vzdelávania,
- zamestnávania, ekonomickej aktivity všeobecne,
- zdravotného zabezpečenia a zdravotníckych služieb,
- občianskej a politickej participácie,

mediálnej komunikácie [Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011].

Kahátová a Ďuríková (2011) pokračujú v problematike tvrdením, že v danej súvislosti je potrebné vyvíjať aktivity na podporu vyrovnávania nerovností medzi minoritou a majoritou prostredníctvom inkluzívneho vzdelávania, ktoré je súčasťou otvoreného multikultúrneho systému. Takýto prístup pomáha eliminovať exkludovanosť spôsobenú diferentnými schopnosťami, rasovou, jazykovou, náboženskou či inou odlišnosťou.

Spoločná pro-integračná platforma – Cieľom vzniku a existencie spoločnej pro-integračnej platformy je koordinácia a prepojenie aktivít jednotlivých aktérov iniciatívy, najmä za účelom:

- efektívneho rozdelenia zodpovednosti a kompetencií jednotlivých účastníkov komunikačných aktivít.
- Komplexného prístupu komunikácie jednotlivých aktérov smerom k populácii a jednotlivým cieľovým skupinám.
- Zhromažďovania aktuálnych a vecných informácií či poznatkov a ich využitie v oblasti sociálnej inklúzie rómskeho etnika.
- Priebežného monitorovania aktivity a efektívneho prístupu v inklúzii Rómov prostredníctvom výskumného merania.
- Získavania spätnej väzby z komunikovaných oblastí [Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011, Inklusion of Roma, 2011].

V oblasti integrácie Rómov do spoločnosti je nutné sa zamerať na štyri hlavné oblasti, z čoho vyplývajú samosprávam osobitné úlohy. Prvou oblasťou je **oblasť vzdelávania**. Vávrová [In Mušínska, Benč, 2011] hovorí o vzdelávaní jedincov zo sociálne znevýhodneného prostredia ako o jednej z najviac diskutovanej téme v rámci snáh o integráciu našej cieľovej skupiny do spoločnosti. Nedostatočne uspokojivý stav v tejto oblasti je opodstatnením pre zvýšenie intervencie verejných politik zameraných na skvalitnenie vzdelanostnej úrovne členov marginalizovaných skupín.

Veľký zmysel v tejto oblasti zohráva predprimárne vzdelávanie, čo sa stáva predpokladom zapojenia do primárneho vzdelávacieho procesu. Vzdelávanie v oblastiach, ktoré čelia sociálnemu vylúčeniu s nedostatočnou podporou vzdelávania zo strany rodín má svoje negatívne dôsledky. Aj to je dôvodom prečo je dôležité zamerať sa na zabezpečenie desegračných plánov v spolupráci so zástupcami komunity a sociálnymi pracovníkmi. V úzkej spolupráci je potrebné nastaviť také pravidlá, ktoré by boli explicitné a rovnaké pre všetkých žiakov. Nemenej významné je nájsť efektívne stimuly pre chápanie vzdelávania zo strany rodičov. Odborné vzdelávanie by sa nemalo presúvať do osád, pretože žiaci zo sociálne vylúčeného prostredia by mali mať možnosť za vzdelávaním cestovať [Integration of Roma, 2011, Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011].

Druhou dôležitou podmienkou k integrácii Rómov do spoločnosti je **oblasť zamestnanosti**. Súčasný model služieb zamestnanosti nie je dosť flexibilný pre reflektovanie rôznorodých potrieb. Teda môžeme to chápať, že neexistuje nástroj zvyšujúci motiváciu úradov práce, sociálnych vecí a rodiny na zvyšovaní šancí na umiestnenie nezamestnaných na trhu práce. Preto je na mieste, aby sa presadzovala zmena nastavenia fungovania služieb zamestnanosti (britský, nemecký model agentúr), ktoré by mohli pružne reagovať na meniace sa podmienky trhu práce a špecifické potreby nezamestnaných [Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011]. Pollák (2003) v súvislosti ďalej pokračuje, že v oblasti zamestnávania by sa mala presadzovať osвета pre zamestnávateľov formou vzdelávania zameraného na odstránenie stereotypných predstáv o niektorých komunitách a skupinách obyvateľstva ako aj na podporu rozvoja podnikania problematických skupín a komúnit. Veľmi dôležitým aspektom v danej oblasti je rozvinúť politiku posilnenia zamestnanosti s otvoreným a inkluzívnym trhom práce pre nových a dlhodobo nezamestnaných jedincov ako aj vytváranie pracovných miest pre nekvalifikovaných ľudí, napríklad v poľnohospodárskom sektore s rozšírením možností na trhu práce.

Tretou oblasťou v integrácii rómskeho etnika je **oblasť zdravia**. V tejto oblasti je potrebné sa zamerať na využívanie aktívovaných nezamestnaných na preventívne aktivity a osvetu (vytváranie podmienok pre terénne zdravotné služby) a tiež budovanie podmienok pre zásobovanie pitnou vodou, ktoré je determinované ďalšími aspektmi. Vávrová [In Mušínska, Benč, 2011] súhlasí s predchádzajúcim doplní, že cieľom aktivít v oblasti zdravotníctva je výchova k zdraviu, prevencia ochorení, osvojenie si návykov zdravého životného štýlu a starostlivosti o zdravie cieľovej skupiny, ktoré by boli efektívne a dlhodobo udržateľné.

Štvrtou poslednou oblasťou je **bývanie**. V tomto okamihu je potrebné sa zamerať na postupné vytváranie integračnej formy bývania s rozvíjaním zodpovednosti a snahy

o štandardné bývanie u danej cieľovej skupiny. Pri riešení otázky bývania je potrebné predovšetkým presadzovať podporu výstavby bytov nižšieho štandardu, maximalizovať možný podiel nekvalifikovanej práce, používať cenovo dostupné a prírodné materiály. V záujme cenovej dostupnosti a znižovania administratívnej náročnosti by sa malo pristúpiť nielen k možnostiam výstavby bytov v zjednodušenom administratívnom režime, ale najmä vyvíjať participáciu budúcich nájomcov na ich výstavbe. Vávrová [In Mušínska, Benč, 2011] pokračuje v problematike a dodáva, že vzhľadom na cieľ, ktorý stanovuje zákon o sociálne vylúčených spoločnostiach v oblasti bývania, t.j. integrovať členov marginalizovaných rómskych komunít, obmedziť getoizáciu a zlepšiť celkovú úroveň kvality života je potrebné v nadväznosti už s vyššie uvedenými aspektmi v danej oblasti, realizovať opatrenia v dvoch základných smeroch, ktoré vedú k:

- rozptylu koncentrovanej chudoby, obmedzeniu getoizácie a integrácii členov marginalizovaných rómskych komunít do majoritnej spoločnosti,
- zlepšeniu existujúcich podmienok bývania v lokalitách označovaných ako sociálne vylúčené spoločnosti.

Významnú úlohu v integrácii rómskej menšiny zohrávajú mimovládne organizácie. Ich činnosť narastala v postkomunistickom období po roku 1989, kedy sa začal vytvárať priestor pre aktivity podporujúce posilnenie národnej identity, sociálnej inklúzie, sociálneho a politického pluralizmu. Z aspektu participácie Rómov v mimovládnych organizáciách je neziskový sektor najúspešnejší, čo sa týka zapájania Rómov do riešenia svojich problémov.

Európska únia tiež vyvíja enormné úsilie na riešenie rómskej problematiky s cieľom rozvinúť občiansku spoločnosť kontexte integrácie rómskej populácie. Na túto snahu vyčlenila významné finančné prostriedky. Vzhľadom k týmto možnostiam je preto potrebné posilniť kapacity príslušných organizácií a zabezpečiť dôslednú informovanosť s cieľom ich aktívneho zapojenia pri riešení inklúzie rómskych komunít [Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, 2011]. Marcinčin [In Mušínska, Benč, 2011] vidí v európskej stratégii značnú pomoc a dodáva, že je potrebné, aby si naše vlády stanovili rómsku problematiku ako prioritu nielen slovnou ale hlavne prakticky.

Záverom by sme zrekapitulovali, že proces inklúzie členov marginalizovaných rómskych komunít do majoritnej spoločnosti je nepochybne procesom veľmi náročným a z časového hľadiska dlhodobým. Vyžaduje si komplexný prístup viacerých politík založenom na antidiskriminačnom princípe, čo je základom pre prácu s danou cieľovou skupinou. Význam takejto spolupráce je definovaný aktivitami ako:

- budovanie siete komunitných konzultantov, profesionalizácia komunitnej práce, komunitného plánovania a poradenstva v oblasti prípravy a realizácie programov na zlepšovanie zamestnateľnosti a sociálnej inklúzie.

- Komunitné plánovanie v sociálne exkludovaných a ohrozených komunitách.
- Šírenie publicity a informácií partnerom, cieľovým skupinám a verejnosti.
- Identifikácia potrieb lokality v oblasti sociálnych služieb.
- Rozšírenie komunikácie, pochopenia a tolerancie verejnosti voči exkludovaným skupinám a osobám.
- Pomoc lídrom komúnit.
- Zabezpečovanie participácie marginalizovaných skupín v procese rozhodovania.
- Podpora dobrovoľníctva v oblasti sociálnej inklúzie.
- Podpora spolupráce a výmena skúseností lokálnych partnerstiev v oblasti sociálnej inklúzie.
- Hodnotenie rozvoja zamestnanosti a zvyšovania sociálnej inklúzie v rámci lokálnych a regionálnych politík [Marginalizované rómske komunity a partnerstvo sociálnej inklúzie, 2007].

Záver

Ako sme už spomínali, sociálna inklúzia marginalizovaných rómskych komúnit do majoritnej spoločnosti predstavuje beh na dlhé trate. Predmetná problematika je snahou riešenia mnohých politík počnúc od štátu, cez súkromný sektor či dobrovoľníkov. Musíme však podotknúť, že prvým dôležitým predpokladom získavania pozitívneho prelomu v danej oblasti je nevyhnutnosť začať predovšetkým od seba samých a pomaly krok po kroku, dosahovať postupné ciele. V danom kontexte narážame na nutnosť docielenia premeny v myslení našej spoločnosti a tak formovať úsudok pri výchove budúcej generácie. Významným krokom je prijímať každého člena spoločnosti bez predsudkov a s rešpektovaním prirodzených rozdielov, ktoré každá kultúra prináša. Či si to uvedomujeme alebo nie, Rómovia sú súčasťou našej spoločnosti, preto sa s nimi musíme naučiť žiť a už len na nás vzájomne záleží ako.

Zoznam použitej literatúry

- [1] Ďuríková, E. – Kahátová B. 2011. *Podpora inklúзивneho vzdelávania*. [Citované: 2012-12-06]. Dostupné na: www.osf.sk/programove_oblasti/vzdelavanie/grantova_vyzva_2011_podpora_inkluziveho_vzdelavania/
- [2] *Inicijativa za integracije (IFI)*. 2012. [Citované: 2012-12-27]. Dostupné na: <http://ifivranje.blogspot.co.uk/2012/03/initiative-for-integrations-inicijativa.html>
- [3] *Integration of Roma*, 2011. [Citované: 2012-12-31]. Dostupné na: publications.parliament.uk

- [4] Mušinka, A. – Benč, V. 2011. *Pokrízová obnova SR: Zvyšovanie zamestnanosti a inklúzia Rómov*. Prešov: SFPA, 2011. 210 s. ISBN 978-80-89356-30-0
- [5] Loran, T. 2008. Ľudský kapitál u marginalizovaných Rómov z aspektu edukácia potrieb znalostného trhu práce. In *Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007*. (Ed.:G. Lelkes, K. Tóth). Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. 245 s. IBSN 978-80-89249-24-4.
- [6] Polačková, Z. 2007. *Marginalizované rómske komunity a partnerstvo sociálnej inklúzie*. Príručka pre zástupcov Úradu splnomocnenkyne vlády prerómske komunity v lokálnych partnerstvách sociálnej inklúzie. 2007. 24 s.
- [7] Pollák, P. 2003. *Deklarácia Rómov zo Slovenska*. 2003. Romano lil. Rómsky nový list – nezávislé kultúrno – spoločenské noviny Rómov na Slovensku. č. 599 – 603.r. XIII. s. 3
- [8] *Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020*. 2011. Bratislava. Úrad vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Bratislava. 2011. 117 s.
- [9] *Stratégia vo vzťahu k marginalizovaným skupinám Košického samosprávneho kraja*. 2011. [Citované: 2012-12-15]. Dostupné na: www.vucke.sk/APIR/sk/Urad_KSK/Projekty_KSK/Strategia_marginalizovan_skupiny.pdf